

LANDSKAPSREVISIONEN

Landskapsrevisionens kommentarer till effektivitetsrevision av pensionssystemet:

Landskapsrevisionen gav en extern revisor i uppdrag att utföra effektivitetsrevisionen för att säkerställa ett oberoende perspektiv, då landskapsrevisorn ingår i det aktuella pensionssystemet.

Vid effektivitetsrevisionens slutförande gjordes dock noteringar, i vilka Landskapsrevisionen är av avvikande mening. Följande kommentarer ges, då noteringarna gäller sådana begränsningar i utredningen som bedöms kunna ha inverkan på slutsatserna.

Uppdraget som gavs hade följande rubrik:

Är landskapets förvaltning av ett eget pensionssystem förenligt med Landskapslagen om landskapets finansförvaltning (ÅFS 2012:69), 1 kap. 1 § och 2 kap. 10a §?

1 kap. 1 § - sund ekonomisk förvaltning baserad på principer om sparsamhet, effektivitet och ändamålsenlighet

2 kap. 10 a § - Landskapsregeringen kan göra ekonomiska åtaganden som medför kostnader under en längre tid än ett budgeterat anslag avser, om det är nödvändigt för att den löpande verksamheten ska fungera tillfredsställande.

I uppdraget ingick att göra en benchmarking av förvaltning av arbetspensionssystem, med målsättning att ta lärdom av motsvarande verksamhet i riket (Keva), och få en uppfattning av "best practice", för att utvärdera om nuvarande förvaltning är optimal för åländska förutsättningar, utöver att konstatera lagenlighet. Landskapsrevisionen konstaterar att inga intervjuer har gjorts med ansvariga för förvaltningen.

I effektivitetsrevisionen beaktas inte heller gällande kvalificeringskrav för ledningen av arbetspensionssystem (FFS 66/2016, 3 kap 9 § 3 mom. och 3 kap 14 § 2 mom.), vilka tillämpas för VD och styrelse även inom den offentliga sektorn (Keva).

Landskapsrevisionen är av avvikande mening i följande punkter:

- att ingen försäkringssakkunnig på VD- eller styrelsenivå har hörts under utredningen utgör en väsentlig begränsning, då verksamheten i fråga är komplex. Det framkommer inte heller huruvida landskapets ledning av pensionssystemet efterlever gällande krav på god sakkunskap inom arbetspension. Kravet utgör en form av kvalitetssäkring, och att avstå från tillämpning av kravet med hänvisning till egen lagstiftningsbehörighet, är till nackdel för både åländska pensionstagare och framför allt för åländska skattebetalare. De förvaltningsuppgifter och befogenheter som Keva har i riket, har landskapet på Åland (ÅFS 2016:76 2 § 2 mom.). Rimligtvis bör landskapet då också stå under samma krav som ställs på Keva (FFS 66/2016), i den utsträckning motsvarande uppgifter utförs på Åland.
- slutsatsen om att budgetmedel används på ett sparsamt, effektivt och ändamålsenligt sätt bedöms vara oförenlig med den externa revisorns samtidiga observationer av otydlig ansvarsfördelning samt

avsaknad av formaliserad tillsyn, intern kontroll och riskhantering ur ett helhetsperspektiv. I kombination med avsaknad av kvalificeringskrav, indikerar detta att landskapets pensionssystem inte sköts på samma nivå som sådana arbetspensionssystem som tillämpar dessa regelverk. Landskapsrevisionen konstaterar att regelverken har uppkommit för att skydda pensionstagare och är att betrakta som en minimi-nivå. Med beaktande av komplexiteten hos de risker som ingår i verksamheten, utgör styrning på helhetsnivå en förutsättning för att kunna efterleva krav på sparsamhet och effektivitet. Till den här delen har utredningen enligt Landskapsrevisionen inte bekräftat förenlighet med ÅFS 2012:69 1 kap. 1 §.

- Det framkommer inte av utredningen att pensionssystemet utgör en nödvändighet för att landskapets löpande verksamhet ska fungera tillfredsställande. Utredningen har därmed inte bekräftat förenlighet med ÅFS 2 kap. 10 a §.

Landskapsrevisionens slutsatser på basen av den här effektivitetsrevisionen är att åländska pensionstagare inom detta pensionssystem för närvarande inte åtnjuter samma trygghet som pensionstagare i riket, vad gäller förvaltningen av pensionssystemet. Detsamma gäller åländska skattebetalare utanför pensions-systemet, som kommer att betala eventuella, avvikande marginaler från uppskattningar baserade på nuläget. Det finns inte beräkningar (stresstester eller scenarioanalyser) på vilka belopp sådana avvikelser skulle kunna röra sig om, även om man har konstaterat att sådana avvikelser skulle kunna få en betydande inverkan. Detta utgör en stor osäkerhet för budgetmedel under en lång tid i framtiden.

Samtidigt kvarstår osäkerhet kring förenlighet med regelverken för användning av budgetmedlen. Ett pensionssystem som förvaltas utan tillräcklig sakkunskap eller helhetsstyrning, kan inte uppfattas vara lika effektivt som en förvaltning innehållande dessa komponenter (vilket i omvärlden är ett minimikrav för att bedriva den här typen av verksamhet). Sparsamhet förutsätter att utvärdera flera alternativ och välja det mest kostnadseffektiva, samt att ha en helhetsuppfattning av ett eventuellt kostnadsbehov.

Med beaktande av att landskapets pensionssystem medför årligen återkommande väsentliga poster för budgetmedlen under en lång tid framöver, samt rådande osäkerhet kring framtida utveckling av pensionsskulden vid avvikelser från uppskattningar baserat på nuläget, behöver lagenlighet med gällande regelverk kring användning av budgetmedlen bekräftas. Vid en uppföljning av Landskapsregeringens vidtagna åtgärder till följd av den här effektivitetsrevisionen, kommer en benchmarking att inkluderas i utvärderingen av åtgärderna.

Mariehamn den 27 februari 2026

Landskapsrevisionen på Åland gnm Kenneth Åkergård, landskapsrevisor